

'Ik heb weer grip op mijn vak'

COG Drenthe gaat administratiedruk te lijf

Veel leerkrachten vinden hun vak fantastisch. Maar het beroep is er in de loop der jaren niet leuker op geworden. Sterker nog: velen lopen op hun tandvlees. De reden: de enorme hoeveelheid administratie. COG Drenthe gaf drie basisscholen de ruimte te onderzoeken of het niet anders kan en ontwikkelde DNA: De Nieuwe Aanpak.

Verontrustend. Dat is het beeld dat je krijgt van de uitzending van *De Monitor* van 10 januari 2016. Het water staat veel leerkrachten aan de lippen. De samenleving pleegt roofbouw op een beroepsgroep die een cruciale rol vervult in de ontwikkeling van onze kinderen: de leerkrachten in het basisonderwijs. De oorzaak: de dwang om van alles en nog wat vast te leggen. Die dwang is overigens voor een deel perceptie, zo betoogt onderwijsinspecteur Eric van Baarschot in genoemde uitzending. 'Waar het om gaat, is dat kinderen *aantoonbaar* de juiste zorg krijgen. Dit betekent niet dat het heel dikke boekwerken moeten zijn, maar dat duidelijk is vastgelegd hoe die kinderen die benodigde ondersteuning krijgen.'

Werkdruk

Hoe dan ook, het primair onderwijs ervaart een grote druk: 'Gij zult vastleggen! En anders zwaait er wat!' Gevolg: talloze documenten, formulieren, overzichten, groepsplannen en scores. Tel daar de steeds assertievere ouders bij op en voor je het weet zit je nog uren nadat de laatste bel heeft geklonken werk na te kijken, dossiers bij te werken, oudergesprekken te voeren en verslagen te maken. De druk die dat oplevert, maakt dat mensen die de dertig nog niet hebben aangetikt zich verwijfeld afvragen of ze dit beroep wel tot hun 67ste (of nog langer?) kunnen uitoefenen.

'Word eigenwijzer!'

Bij COG Drenthe, een koepel van achttien christelijke basisscholen, gooien ze het nu over een andere boeg. 'Het momentum was ineens daar', vertelt Geke van Rossum, stafmedewerker onderwijs. 'Een schooldirecteur had tijdens een bezoek van de onderwijsinspecteur de administratiedruk gehekelde. De inspecteur had geantwoord: 'Word wat eigenwijzer.' Rond diezelfde tijd hadden twee andere directeurs afzonderlijk van elkaar met het College van Bestuur gesproken over de administratieve werkdruk. Ons College van Bestuur besloot daarop met deze drie scholen een werkgroep te vormen ter bestrijding van die administratiedruk.'

DNA

Het werd een brede werkgroep, bestaande uit twee leerkrachten plus de directies van elk van de drie scholen die deelnamen aan de pilot, aangevuld met stafmedewerker onderwijs Geke van Rossum, de eigen ontwikkelingspsycholoog en twee intern begeleiders. Een club met mandaat, want de zes leerkrachten mochten het groepsplan laten vallen. Van Rossum: 'We hebben een nieuwe manier van werken ontwikkeld: De Nieuwe Aanpak ofwel DNA. Het was een heel proces, met vallen en opstaan. Zo bleek al snel dat niets registreren niet handig is als een kind bijvoorbeeld wordt verwezen. Je zult dus in ieder geval van een aantal kinderen wat moeten vastleggen. Een van de leerkrachten uit de werkgroep had zelf een Excelbestand gemaakt, maar na twee maanden was dat nog omslachtiger geworden dan de groepsplannen. Kortom: het was een heel gepuzzel om uit te vogelen wat we wilden behouden en wat weg kon.'

Tekst:
Martin van Rooij

Fotografie:
Aangeleverde foto's

Géén verplicht format

Eén ding werd de leden van de werkgroep al vrij snel duidelijk, aldus Van Rossum. 'We wilden géén verplicht format meer, met vaste invulmomenten. Dat voelt als een verplichting en als een extra tijdsbelasting, zonder dat er een link is met de praktijk van alledag. Neem nou de groepsplannen. Die maak je achteraf. Je neemt de Cito-toetsen als uitgangspunt en kijkt wat het kind in het afgelopen halfjaar wel of niet heeft laten zien. Daar pas je je aanbod op aan. Voor de meeste collega's was het maken van een groepsplan een grote administratieve last. Vaak was het een kwestie van eindeloos knippen en plakken van allerlei zaken die ergens anders al waren beschreven. Dat is dubbelop. Zonde van de tijd.'

Vooruitkijken

Na de inventarisatie van wat nuttige administratie was en wat niet, sneuvelde dus de groepsplannen. De groepsoverzichten daarentegen bleven behouden. Er kwam een nieuwe aanpak: De Nieuwe Aanpak (DNA, zie kader, red.). Van Rossum: 'DNA beschrijft de huidige stand van zaken. Je noteert steeds wat nodig is. Je kijkt vooruit en niet terug. Het opschrijven wordt verdeeld over alle weken en niet gebundeld in twee piekmomenten per jaar. Scholen mogen binnen een vastgesteld kader kiezen op welke wijze ze wat willen registreren. Voorwaarde is wel dat binnen een school dezelfde werkwijze wordt gehanteerd. De ib'er heeft in dit verband een belangrijke rol, maar de directeur is eindverantwoordelijk.' COG Drenthe ziet DNA als een groeimodel, zo blijkt. 'Van elke school is één leerkracht aangesteld als ambassadeur. Drie keer per jaar komen de ambassadeurs bij elkaar om de DNA-tips en -trucs met elkaar te bespreken.'

Niet terugblikken maar vooruitkijken

Marieke Westera is leerkracht en adjunct-directeur op De Wingerd in Bovensmilde, een van de drie basisscholen van COG Drenthe die participeerden in de pilot (de andere twee zijn De Regenboog en De Borg, beide in Assen). Westera is positief over De Nieuwe Aanpak. 'De administratiedruk liep almaar op. We werden gek van al die formulieren en documenten, groepsoverzichten en groepsplannen met alle Cito-scores, sterke en zwakke punten van een leerling en handelingsplannen. We raakten steeds meer tijd kwijt aan het registreren en verantwoorden van ons handelen. Daar komt bij dat we soms gegevens van het ene formulier overtypten in het andere. Echt verspilde tijd.' Hoewel De Wingerd nu minder registreert, heeft Westera niet het gevoel dat ze wezenlijke informatie mist. 'Uit angst iets te missen schreven we juist te veel op. Dat kostte veel tijd.' En nu? 'Nu kan ik me weer focussen op de dingen die er echt toe doen. Als ik wat noteer, is dat gegarandeerd zinvol. Dat werkt veel fijner. Ik heb weer grip op mijn vak.'

De Nieuwe Aanpak

COG Drenthe is niet gestopt met resultaten vastleggen. Wel zijn er zaken veranderd. Het groepsplan is passé. Nieuw is het kader, met vier onderdelen: weekoverzicht, datamuur, doelenpost en logboek. Dit schooljaar zijn alle andere COG-scholen met DNA gestart. Ib'ers en directeurs houden de vinger aan de pols en jaarlijks zijn er drie bijeenkomsten voor de ambassadeurs. Verder is een sharepoint ingericht met alle voorbeelden en de mogelijkheid vragen te stellen. Meer weten? Zoek op YouTube op 'Film DNA definitief'.

Deels zelf schuldig

In de loop der jaren heeft de administratiedruk zich ontwikkeld van een hinderlijke splinter in de voet tot een pijnlijke ontsteking die het lopen amper nog mogelijk maakt. Dat het zover is gekomen, valt niet alleen de onderwijsinspectie te verwijten, zegt Van Rossum. 'Als onderwijs hebben wij deels zelf schuld aan de omvangrijkheid van de groepsplannen. In ieder geval binnen COG Drenthe. Wij hebben het plan steeds meer uitgebreid, in de veronderstelling dat we dan zouden voldoen aan de inspectie-eisen. We zijn hierin voorbijgegaan aan de kern van administreren: het logisch denken.'

Van Rossum geeft toe dat de inspectie nooit eiste dat alles werd vastgelegd. 'Maar laten we niet vergeten dat de onderwijsinspectie een aantal jaren geleden een 'schrikbewind' voerde toen ineens meerdere scholen een zeer zwakke beoordeling kregen, die overigens weer het gevolg was van een aangescherpte normering die was ingevoerd zonder dat het onderwijs hier goed in was meegenomen. Iedereen schoot in paniek en de groepsplannen leken een goed antwoord.'

Zelf aan het stuur

Hoeveel tijd DNA de leerkrachten bespaart, is op dit moment nog niet te zeggen, aldus Van Rossum. 'We zitten nog in de ontwikkelingsfase, dat kost altijd meer werk. Misschien levert het feitelijk niet eens tijdswinst op. Maar het feit dat je zélf bepaalt en vooruitkijkt, levert *werkplezier* op in plaats van *werkdruk*.' De pilot heeft nog een ander, misschien wel veel belangrijker voordeel, aldus Van Rossum. 'We hebben weer het gevoel zelf aan het stuur te zitten. We hoeven niet meer tot vijf cijfers achter de komma te verantwoorden wat we doen en waarom. Leerkrachten mogen zelf weer nadenken over wat handig is en wat niet. Wat schrijf ik op en wat niet? Van welke leerling wel en van welke niet? Dat is een heel fijn gevoel.'

En de inspectie?

Zowel tijdens de pilot als erna was er contact tussen de onderwijsinspectie en COG Drenthe. Van Rossum: 'De inspectie heeft aangegeven geen rol te spelen in het meedenken en beoordelen van formats en dergelijke. We zijn autonoom in de keuze van de manier waarop we registreren. Onze opdracht is te zorgen dat we voldoen aan de wetgeving en het inspectiekader. Onze leerlingenzorg moet aantoonbaar in orde zijn.'

DUO signaleert stijgende werkdruk PO

In januari 2016 publiceerde DUO Onderwijsonderzoek het rapport 'Werkdruk in het basisonderwijs'. Ruim tachtig procent van de leerkrachten ervaart een hoge werkdruk (score 7 of hoger). Uit het onderzoek blijkt bovendien dat de werkdruk ten opzichte van 2012 is toegenomen.

Als belangrijkste oorzaken van de werkdruk worden genoemd:

- Het aantal leerlingen in een klas dat extra aandacht vergt (80%)
- Administratieve werkzaamheden die niet met de prestaties van leerlingen zelf te maken hebben (78%)
- Bijwerken van (digitale) dossiers (76%)

Voor het hele rapport, zie www.duo-onderwijsonderzoek.nl/recente-onderzoeken.